

मुंबई येथील उच्च न्यायालयात

साधारण मूळ दिवाणी अधिकार क्षेत्र

रिट याचिका क्रमांक १७८३/२०२२

इम्पीरियल कन्सल्टंट्स अँड सिक्युरिटीज लि. ... याचिकाकर्ते

विरुद्ध

१. आयकर उपायुक्त, परिमंडळ-६(१)(२)

२. प्रधान आयकर आयुक्त- ६

३. नॅशनल फेसलेस असेसमेंट सेंटर

४. भारत संघ, सचिवांमार्फत

... प्रतिवादी

---

याचिकाकर्त्याच्या वतीने श्री. निशांत ठक्कर आणि सुश्री जॅस्मिन  
अमलसादवाला लुमिअर लॉ पार्टनर्स यांच्यामार्फत  
श्री. सुरेश कुमार, प्रतिवादींसाठी.

---

कोरम: जी. एस. कुलकर्णी आणि

अद्वैत एम. सेठना, जे. जे.

तारीख: २० डिसेंबर २०२४

---

**निर्णय : (जी. एस. कुलकर्णी, जे.)**

१. न्यादेश तात्काळ परत येण्याजोगा आहे. प्रतिवादी यांनी बजावणी सोडून दिली. त्यांच्या संमतीने पक्षांचे म्हणणे ऐकले.

२. भारतीय राज्यघटनेच्या अनुच्छेद २२६ अन्वये ही याचिका याचिकाकर्त्याला ३१ मार्च २०२१ रोजी जारी केलेल्या नोटीसच्या वैधता आणि वैधतेला आव्हान देते. प्राप्तिकर कायदा, १९६१ चे कलम १४८ (थोडक्यात 'आयटी कायदा') आणि मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्यासाठी दाखल केलेल्या हरकती आणि आयटी कायद्याच्या कलम १४३ (२) अन्वये १४ नोव्हेंबर २०२१ रोजी जारी करण्यात आलेली परिणामी नोटीस निकाली काढण्याचा २४ फेब्रुवारी २०२२ चा आदेश. आयटी कायद्याच्या कलम १४२ (१) अन्वये २४ फेब्रुवारी २०२२ रोजी बजावण्यात आलेल्या नोटीसलाही न्यायालयाने स्थगिती दिली आहे. प्रतिवादींना या न्यायालयाच्या याचिकेद्वारे निर्देश देण्यात यावेत, आक्षेपार्ह आदेशांवर आणि संबंधित नोटिसांवर कारवाई करू नये, अशी आणखी एक विनंती आहे.

३. मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्यासाठी आयटी कायद्याच्या कलम १५१ अन्वये देण्यात आलेल्या मंजूरीसंदर्भातही याचिकाकर्त्याने मुद्दा

उपस्थित केला आहे. या संदर्भात मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्यासाठी आयटी कायद्याच्या कलम १५१ अन्वये मिळालेल्या मंजूरीची प्रत सादर करण्याचे निर्देश प्रतिवादींना द्यावेत, अशी विनंती करण्यात आली आहे. अशा विनंतीचा विचार करून १४ मार्च २०२२ रोजी या न्यायालयाच्या समन्वय पीठाने याचिकाकर्त्याला या विनंतीच्या अनुषंगाने अंतरिम दिलासा दिला ज्याद्वारे प्रतिवादींना आयटी कायद्याच्या कलम १५१ अन्वये मंजूरीची प्रत याचिकाकर्त्यास सादर करण्याचे निर्देश देण्यात आले. न्यायालयाने प्रतिवादींना आक्षेपार्ह आदेश आणि संबंधित नोटिसांवर कारवाई करण्यापासून रोखण्याच्या प्रार्थना कलम (ड) च्या अनुषंगाने संरक्षणाचा अंतरिम दिलासा दिला. न्यायालयाने दिलेले हे अंतरिम आदेश आजतागायत कार्यरत आहेत.

४. या न्यायालयाने दिलेल्या आदेशाच्या अनुषंगाने आयकर उपायुक्त-६(१) (२), मुंबई यांच्या प्रतिवादींच्या वतीने प्रतिज्ञापत्रात विनंती केल्याप्रमाणे सवलतींना विरोध करणारे प्रतिज्ञापत्र अभिलिखित करण्यात आले आहे.

५. कार्यवाहीच्या निर्णयासाठी संबंधित तथ्ये अशी आहेत : मूल्यांकन वर्ष २०१३-१४ हे मूल्यांकन वर्ष आहे. याचिकाकर्ते पूर्वी 'एस्सार

इन्फ्रास्ट्रक्चर सर्व्हिसेस प्रायव्हेट लिमिटेड' या नावाने ओळखले जात होते. याचिकाकर्त्याने २४ सप्टेंबर २०१३ रोजी उत्पन्नाचा परतावा भरला. २० जुलै २०१५ रोजी याचिकाकर्त्याला संबंधित मूल्यांकनासंदर्भात आयटी कायद्याच्या कलम १४२ (१) अन्वये नोटीस बजावण्यात आली होती, ज्यात याचिकाकर्त्याला परिशिष्टात नमूद केलेल्या तेरा आवश्यकतांची माहिती लेखी आणि विहित पद्धतीने पडताळणी करण्यास सांगितले होते. संबंधित आवश्यकता: याचिकाकर्त्याच्या व्यवसायाच्या स्वरूपाची थोडक्यात नोंद, उत्पन्न परताव्याच्या प्रती (मूळ आणि सुधारित, असल्यास), ताळेबंद, नफा आणि तोटा खाते, कर लेखापरीक्षण अहवालासह संबंधित वेळापत्रकांसंदर्भात तसेच प्रत्येक शीर्षकाखाली स्वीकारलेल्या उत्पन्नाचे कार्य दर्शविणार्या एकूण उत्पन्नाच्या मोजणीचे विवरण तसेच प्रपत्र क्रमांक २९ ब मधील लेखापरीक्षकाचा अहवाल, कलम ११५ जेबी अंतर्गत पुस्तक नफ्यासंदर्भात तसेच पुस्तक नफा व त्यावरील दायित्वाची गणना करण्यासंदर्भात.

६. याचिकाकर्त्याने ३ ऑगस्ट २०१५ च्या पत्राद्वारे आयटी कायद्याच्या कलम १४२ (१) अन्वये बजावलेल्या अशा नोटीसअंतर्गत आवश्यक माहिती सादर केली. याचिकाकर्त्याने २०१२-१३ या आर्थिक

वर्षासाठी कलम ४४ एबी अंतर्गत ताळेबंद, नफा-तोटा खाते आणि कर लेखापरीक्षण अहवालाच्या प्रती तसेच एकूण उत्पन्नाची गणना सादर केली. याचिकाकर्त्याला कोणताही पुस्तकी नफा होत नाही आणि त्याचा व्यवसाय तोटा होत आहे, त्यामुळे विचाराधीन मूल्यांकन वर्षात कलम ११५ जेबीनुसार सामान्य तरतुदीनुसार देय कर एम.ए.टी (मॅट) पेक्षा जास्त होता, असेही याचिकाकर्त्याने मूल्यांकन अधिकाऱ्यांना सांगितले.

७. त्यानंतर आयटी कायद्याच्या कलम १४२ (१) अन्वये १ जानेवारी २०१६ रोजी याचिकाकर्त्याला आणखी एक नोटीस बजावण्यात आली ज्याद्वारे याचिकाकर्त्याला परिशिष्टात नमूद केलेल्या मुद्द्यांची / बाबींची माहिती सादर करण्यास सांगण्यात आले जे सुमारे २४ आवश्यक होते, संबंधित बाब क्रमांक ६, ७, ८, ९ आणि १० आहेत ज्यात असे लिहिले आहे:

मेसर्स एस्सार इन्फ्रास्ट्रक्चर सर्व्हिसेस प्रायव्हेट लिमिटेड

परिशिष्ट

... ..

६. रु.१,०७,८५,००,०००/- च्या सुरक्षित कर्जाचा करार

सादर करावा.

७. २,००,८२,७४,८७७/- रुपयांच्या ठेवींचा पक्षनिहाय तपशील सादर करा.

८. रु.२५,००,००,०००/- च्या अल्प मुदतीच्या कर्जासाठी पक्षनिहाय तपशील आणि खातेदाराची पुष्टी आयकर विवरणपत्र आणि पक्षकारांचे बँक विवरणपत्रासह सादर करा.

९. ५,०१,८१,३७६ रुपयांच्या व्यापार देय रकमेचा पक्षनिहाय तपशील सादर करा.

१०. ७८,६४,७१,६२६/- रुपयांच्या इतर कर्जे आणि अग्रिमसाठी आयकर विवरणपत्र आणि पक्षकारांचे बँक विवरणपत्र सह पक्षनिहाय तपशील आणि खात्याची पुष्टी सादर करा.

८. या नोटिशीला याचिकाकर्त्याने १४ जानेवारी २०१६ च्या पत्राद्वारे उत्तर दिले होते, ज्यात याचिकाकर्त्याने नमूद केले होते की ते विविध कंपन्यांना पायाभूत सुविधा पुरविण्याच्या व्यवसायात गुंतले आहेत तसेच ते शेअर्स आणि प्रतिभूतींच्या गुंतवणूक आणि व्यापारात गुंतलेले आहेत. याचिकाकर्त्याने म्हटले आहे की, याचिकाकर्त्याने वर्षभरात व्याज

खर्च केला आहे ज्यात सेवा कर दायित्वावरील व्याज, व्यवसाय कर दायित्व आणि कर्जावरील व्याज यांचा समावेश आहे. याचिकाकर्त्याने म्हटले आहे की, ज्या कर्जावर व्याज जमा झाले आहे ते कर्ज व्यवसायात वापरल्या जाणार्या मालमत्तेच्या खरेदीसाठी घेण्यात आले होते. अशी मालमत्ता भाड्याने देण्यात आली असून याचिकाकर्त्याने बिझनेस सपोर्ट सर्व्हिसेस मिळवली आहे, असे सांगण्यात आले. अशा कर्जावरील व्याज पूर्णपणे ग्राह्य असल्याचे याचिकाकर्त्याने निदर्शनास आणून दिले. याचिकाकर्त्याने विचाराधीन कालावधीत कोणतेही करमुक्त उत्पन्न मिळविलेले नाही आणि कोणतेही करमुक्त उत्पन्न मिळत नसल्याने आयटी कायद्याच्या कलम १४ अ अन्वये करमुक्त उत्पन्न मिळविण्यासाठी केलेल्या खर्चांमुळे कोणताही भत्ता देण्याचा प्रश्नच उद्भवत नाही, असेही याचिकाकर्त्याने नमूद केले. याचिकाकर्त्याने सुरक्षित कर्जाचा करार, ठेवींचा तपशील, अल्प मुदतीच्या कर्जाचा तपशील आणि पुष्टी, इतर सर्व कर्जे आणि अग्रिमचा तपशील अनुक्रमे परिशिष्ट २ आणि परिशिष्ट ४ आणि परिशिष्ट ६ म्हणून संलग्न केला आहे.

याचिकाकर्त्याचे उत्तर .

९. याचिकाकर्त्याचा असा युक्तिवाद आहे की मूल्यांकनादरम्यान याचिकाकर्त्याने येस बँकेकडून घेतलेल्या सुरक्षित कर्जासह प्राप्त ठेवींचा तपशील आणि त्यासंदर्भातील करार, जुन्या विश्लेषणासह देय असलेल्या व्यापाराच्या देयकांचा तपशील आणि असुरक्षित कर्जाचा तपशील सादर करण्याचे आवाहन प्रतिवादी क्रमांक १ ने याचिकाकर्त्याला केले आहे. त्या अनुषंगाने याचिकाकर्त्याने १५ डिसेंबर २०१६ च्या पत्राद्वारे प्रतिवादी क्रमांक १ ला असे सर्व तपशील सादर केले आणि याचिकाकर्त्याकडे शून्याच्या स्वरूपात ३७४.२९ कोटी रुपयांचा व्याजमुक्त निधी असल्याची माहिती दिली. संबंधित पक्षांना देण्यात आलेले व्याज कर्जरोखे.

१०. त्यानंतर प्रतिवादी क्रमांक १ ने याचिकाकर्त्याला मूल्यांकन वर्ष २०१३-१४ आणि मूल्यांकन वर्ष २०१२-१३ साठी उत्पन्न परताव्यानुसार दीर्घ मुदतीच्या कर्जाचा तपशील सादर करण्याची विनंती केली, ज्याचे पालन याचिकाकर्त्याने प्रतिवादी क्रमांक १ ला उद्देशून २९ फेब्रुवारी २०१६ रोजी केलेल्या पत्राद्वारे केले. अशा पत्राच्या आवरणात याचिकाकर्त्याने संबंधित पक्ष आणि विविध बँकांकडून घेतलेल्या दीर्घ मुदतीच्या कर्जाचा तपशील सादर केला, ज्यावरून पुन्हा असे सूचित झाले



की याचिकाकर्त्याकडे शून्य व्याज कर्जरोख्यांच्या स्वरूपात ३७४.२९ कोटी रुपयांचा व्याजमुक्त निधी आहे.

११. २३ मार्च २०१६ रोजी, प्रतिवादी क्रमांक १ ने आयकर कायद्याच्या कलम १४३ (३) अंतर्गत एक मूल्यांकन आदेश पारित केला ज्यात प्रतिवादी क्रमांक १ ने इतर गोष्टींसह आयटी कायद्याच्या कलम १४ ए अंतर्गत अभत्ता दिला आणि असे म्हटले की व्याज देणाऱ्या निधीचा वापर आयटी कायद्याच्या कलम १० अंतर्गत उत्पन्न मुक्त करण्यास सक्षम गुंतवणूक करण्यासाठी केला गेला. त्यानुसार कर्जावरील २ कोटी ७१ लाख रुपयांच्या व्याजाची परतफेड करण्यात आली. आयटी कायद्याच्या कलम १४३ (३) अन्वये प्रतिवादी क्रमांक १ ने दिलेला मूल्यांकन आदेश याचिकाकर्त्याने प्राप्तिकर आयुक्तांकडे (अपील) पुनरीक्षण दाखल करून रद्द केला, जो प्रलंबित असल्याचे सांगण्यात आले.

१२. या पाश्चभूमीवर ३१ मार्च २०२१ रोजी प्राप्तिकर कायद्याच्या कलम १४३ (३) अन्वये मूल्यांकन आदेश दिल्यानंतर ५ वर्षांनंतर याचिकाकर्त्याला आयटी कायद्याच्या कलम १४८ अन्वये संबंधित मूल्यांकन वर्षासाठी मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्याची नोटीस प्राप्त झाली. अशा नोटीसद्वारे याचिकाकर्त्याला उत्पन्नाचे विवरणपत्र भरण्यास

सांगण्यात आले. ३० एप्रिल २०२१ रोजी याचिकाकर्त्याने नोटीसला उत्तर देताना उत्पन्नाचे विवरणपत्र दाखल केले.

१३. ३० जून २०२१ रोजी, प्रतिवादी क्रमांक १ ने मूल्यांकन पुन्हा उघडण्याची कारणे दिली. मात्र, प्रतिवादी क्रमांक १ ने आयटी कायद्याच्या कलम १५१ अन्वये मिळालेल्या मंजूरीची प्रत याचिकाकर्त्याला सादर केली नाही. याचिकाकर्त्याचा असा युक्तिवाद आहे की वर्षभरात कर्जावर भरलेले व्याज नाकारण्यासाठी मूल्यांकन पुन्हा उघडण्यात आले कारण प्रतिवादी क्रमांक १ नुसार, कर्जाचा काही भाग संबंधित पक्षांना व्याजमुक्त अग्रिम देण्यासाठी वापरला गेला होता आणि म्हणूनच आयकर कायद्याच्या कलम ३६ (१) (३) अंतर्गत १०.४९ कोटी रुपयांचे आनुपातिक व्याज स्वीकार्य नव्हते. याचिकाकर्त्याने असा युक्तिवाद केला आहे की प्रतिवादी क्रमांक १ ने व्याजमुक्त अग्रिम देण्यासाठी व्याजवहन निधीचा वापर केला गेला या निष्कर्षपर्यंत पोहोचण्यासाठी कोणत्याही सामग्री किंवा पुराव्याचा संदर्भ दिला नाही किंवा व्याजमुक्त अग्रिम व्यवसायाव्यतिरिक्त इतर कारणांसाठी देण्यात आले होते असे मानण्यासाठी कोणत्याही पुराव्याचा संदर्भ दिला नाही.

१४. २३ ऑगस्ट २०२१ रोजी याचिकाकर्त्याने त्याविरोधात हरकती दाखल केल्या. मूल्यांकन पुन्हा सुरू करणे. याचिकाकर्त्याने असा युक्तिवाद केला की याचिकाकर्त्याने पूर्ण आणि खरा खुलासा केला आहे या कारणास्तव पुन्हा उघडणे अवैध आहे आणि मूल्यांकन पुन्हा उघडण्यासाठी प्रतिवादी क्रमांक १ कडे कोणतेही ठोस पुरावे नाहीत कारण पुन्हा उघडणे शुद्ध मतपरिवर्तनावर आधारित आहे. याचिकाकर्त्याने प्रतिवादी क्रमांक १ च्या निदर्शनास आणून दिले की, वर्षभरात ६५५.४९ कोटी रुपयांचा व्याजमुक्त निधी उपलब्ध होता आणि त्यामुळे संबंधित पक्षांना व्याजमुक्त आगाऊ देण्यासाठी व्याजवहन निधीचा वापर करण्यात आला आणि परिणामी आयटी कायद्याच्या कलम ३६ (१) (३) अन्वये आनुपातिक व्याज ग्राह्य धरले जात नाही, असे मानण्याचे कोणतेही कारण असू शकत नाही.

१५. १४ नोव्हेंबर २०२१ रोजी, प्रतिवादी क्रमांक १ ने याचिकाकर्त्यास जारी केले. आयटी कायद्याच्या कलम १४३ (२) अन्वये नोटीसला उत्तर देताना दाखल करण्यात आलेल्या याचिकाकर्त्याच्या उत्पन्न परताव्याची छाननी मूल्यमापनासाठी निवड करण्याची नोटीस. याचिकाकर्त्याने २९ नोव्हेंबर २०२१ रोजी प्रतिवादी क्रमांक १ ला उद्देशून

लिहिलेल्या पत्राद्वारे याचिकाकर्त्याच्या २३ ऑगस्ट २०२१ च्या पत्रांतर्गत दाखल केलेले मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्याविरोधात घेण्यात आलेल्या हरकतींची विनंती केली.

१६. २४ फेब्रुवारी २०२२ रोजी, प्रतिवादी क्रमांक ३ / एनएफएसीने एक आदेश पारित केला. हरकती निकाली काढून प्रतिवादी क्रमांक १ ने ३१ मार्च २०२१ रोजीच्या नोटीसद्वारे सुरू केलेले पुनर्मूल्यांकन कायम ठेवले. कायद्याच्या कलम १४४ ब मधील तरतुदीनुसार पुनर्मूल्यांकनाची कार्यवाही प्रतिवादी क्रमांक ३ कडे हस्तांतरित करण्यापूर्वी प्रतिवादी क्रमांक १ ने याचिकाकर्त्याला कोणतीही सूचना दिली नव्हती, असा युक्तिवाद याचिकाकर्त्याने केला आहे. त्याच दिवशी प्रतिवादी क्रमांक ३ ने याचिकाकर्त्याला आयटी कायद्याच्या कलम १४२ (१) अन्वये नोटीस बजावून याचिकाकर्त्याला काही तपशील सादर करण्यास सांगितले होते. या मागणीची पूर्तता करण्यासाठी याचिकाकर्त्याला पुरेसा वेळ देण्यात यावा, अशी विनंती याचिकाकर्त्याने केली. तसेच याचिकाकर्त्याचे मूल्यमापन पुन्हा सुरू करण्याविरोधात याचिकाकर्ते उपाय शोधत असल्याची माहिती दिली. या परिस्थितीतच, याचिकाकर्ते सध्याच्या कार्यवाहीमध्ये न्यायालयासमोर आहेत.

### सादरीकरण

१७. याचिकाकर्त्याचे अभ्यासू वकील श्री. निशांत ठक्कर यांनी सांगितले की, सध्याच्या प्रकरणात, मूल्यांकन पुन्हा सुरू करणे संबंधित मूल्यांकन वर्षाच्या समाप्तीपासून चार वर्षांच्या कालावधीपेक्षा जास्त आहे, जे मूल्यांकनासाठी आवश्यक असलेल्या सर्व भौतिक तथ्यांचा संपूर्ण आणि खऱ्या अर्थाने खुलासा करण्यात याचिकाकर्त्याला अपयश आले तरच सुरू केले जाऊ शकते. सध्याच्या प्रकरणात कर्जावर भरलेल्या व्याजाचा तपशील, व्याजमुक्त निधी आणि व्याजवहन निधीचा तपशील विचाराधीन मूल्यांकन वर्षासाठी उपलब्ध असलेल्या मूल्यांकन अधिकाऱ्याच्या अभिलिखित होता, असे सादर केले जाते. याचिकाकर्त्याच्या १४ जानेवारी २०१६, १५ फेब्रुवारी २०१६ आणि २९ फेब्रुवारी २०१६ च्या पत्रांद्वारे ही माहिती याचिकाकर्त्याने सुनावणीदरम्यान सादर केली. असे सादर केले जाते की याचिकाकर्त्याने केलेला पूर्ण आणि खरा खुलासा यावरून स्पष्ट होतो की प्रतिवादी क्रमांक १ ने मूल्यांकन पुन्हा उघडण्यासाठी याच प्रकटीकरणाचा आधार घेतला. त्यामुळे मूल्यमापनासाठी आवश्यक असलेली सर्व वस्तुस्थिती पूर्णपणे आणि

खऱ्या अरुथाने उघड करणुयात याचिकाकर्तु्याला अपयश आले नाही, असे नडूद करणुयात आले आहे.

१ॢ. श्री. ठक्कर पुढे असे ढुणतील की, प्रतिवादी क्रमांक १ ने कायद्याच्या कलड ३ॢ (१) (३) अन्वये दावा केलेल्या व्याज कपातीशी संबंघित वस्तुस्थिती उघड करणुयात याचिकाकर्तु्याचे काय अपयश आले याचे कोणतेही कारण दिलेले नाही. याचिकाकर्तु्याच्या बाबतीत कायद्याच्या कलड १ॢ७ डधील तरतुदीची आवश्यकता कोणत्याही प्रकारे कशी पूर्ण झाली, याची पुष्टी न करता प्रतिवादी क्रमांक १ ने खोटी विधाने केली आहेत. त्याडुळे प्रतिवादी क्रमांक एकने सुरु केलेले पुनरूल्यांकन कायद्याच्या कलड १ॢ७ च्या तरतुदीच्या विरुद्ध असून, ते कायद्याने चुकीचे आहे, असे त्यांचे ढुणणे आहे.

१ॣ. पुढे असे ढुटले जाते की, करआकारणीयोग्य उत्पन्न डूल्यडापनातून सुटल्याचे दर्शविणारी ठोस सामग्री कर निर्धारण अधिकाऱ्याच्या ताब्यात आल्याशिवाय पुनरूल्यांकन सुरु करता येत नाही, हे कायद्याचे ठरलेले तत्त्व आहे. असे सादर केले जाते की कर्जावर भरलेले व्याज, याचिकाकर्तु्याने घेतलेली व्याजवहन कर्जे आणि संबंघित पक्षकारांना दिलेले व्याजडुक्त आगाऊ यासंबंधीचे सर्व साहित्य वित्तीय

विवरणात उघड करण्याचा विषय आहे तसेच पुढील सर्व तपशील मूल्यांकन प्रक्रियेदरम्यान १४ जानेवारीच्या पत्रांचा संदर्भ देऊन सादर करण्यात आला आहे, २०१६, १५ फेब्रुवारी २०१६ आणि २९ फेब्रुवारी २०१६. त्यामुळे पुनर्मूल्यांकन हे त्याच साहित्यावर आधारित आहे, जे मूळ मूल्यमापनाच्या वेळी तपासण्यात आले होते, असे त्यांचे म्हणणे आहे. कायद्याच्या कलम १४३ (३) अन्वये मूल्यमापनाला अंतिम स्वरूप दिल्यानंतर प्रतिवादी क्रमांक एकच्या ताब्यात आलेले कोणतेही ठोस साहित्य नसल्याचे यावरून स्पष्ट होईल.

२०. श्री. ठक्कर पुढे असे म्हणतील की मतबदलाच्या आधारे पुनर्मूल्यांकन सुरू केले जाऊ शकत नाही, कारण कलम १४७ मूल्यांकनाचे पुनरावलोकन करण्याचा असा कोणताही अधिकार देत नाही. त्यांचे म्हणणे आहे की सध्याचे प्रकरण स्पष्टपणे मतबदलाचे प्रकरण आहे, कारण प्रतिवादी क्रमांक १ ने याचिकाकर्त्याने विविध पक्षांकडून घेतलेल्या व्याजमुक्त निधी आणि व्याजवहन निधीच्या पैलूची चौकशी केली होती आणि प्रत्यक्षात कायद्याच्या कलम १४ ए अंतर्गत कर्जावर भरलेल्या व्याजाच्या २.७१ कोटी रुपयांच्या व्याजाचा खुलासा प्रतिवादी क्र.१. यांना आहे. श्री. ठक्कर पुढे असे म्हणतील की, नवीन ठोस सामग्रीच्या आधारे

करआकारणीयोग्य उत्पन्न मूल्यमापनातून सुटले असेल तरच पुनर्मूल्यांकन सुरू करता आले असते. प्रस्तुत खटल्यात वर्षभरात याचिकाकर्त्याकडे ६५५.४९ कोटी रुपयांचा व्याजमुक्त निधी होता, जो संबंधित पक्षकारांना देण्यात आलेल्या १०४.६६ कोटी रुपयांच्या व्याजमुक्त कर्जापेक्षा कितीतरी जास्त होता. त्यामुळे याचिकाकर्त्याने दिलेले १०.४९ कोटी रुपयांचे व्याज हे संबंधित पक्षकारांना देण्यात आलेल्या व्याजमुक्त अग्रिमामुळे आहे आणि कायद्याच्या कलम ३६ (१) (३) अन्वये ते मान्य नाही, असे मानण्याचे कोणतेही कारण प्रतिवादी क्रमांक १ ने तयार केले नाही, असा युक्तिवाद करण्यात आला आहे.

२१. श्री. ठक्कर पुढे असे म्हणतील की, मूल्यमापन अधिकाऱ्याकडूनही मनाचा अवलंब केला जात नाही, जे त्यांच्या मते याचिकाकर्त्याला सादर केल्याप्रमाणे पुन्हा उघडण्याच्या कारणांवरून स्पष्ट होते, तसेच प्रतिवादी क्रमांक एकच्या अभिलिखित असलेल्या सर्व तथ्यांवरून स्पष्ट होते आणि सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे महसूलने वित्तीय विवरणात प्रतिबिंबित केलेल्या रु.६५५.४९ कोटी रुपयांच्या व्याजमुक्त निधीच्या उपलब्धतेवर वाद घातला नव्हता, ज्याचा तपशील याचिकाकर्त्याने १४ जानेवारी २०१६, १५ फेब्रुवारी २०१६ आणि २९



फेब्रुवारी २०१६ च्या पत्राद्वारे सादर केला आहे. प्रतिवादी क्रमांक एकने मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्याचा मानस व्यक्त केला असला तरी याचिकाकर्त्याने १५९.९५ कोटी रुपयांच्या व्याजवहन निधीपैकी १०४.६६ कोटी रुपयांचे व्याजमुक्त आगाऊ रक्कम त्यासंदर्भातील कोणतेही पुरावे किंवा पुरावे नसताना दिली होती, असे नमूद करण्यात आले आहे.

२२. कायद्यातील स्थानाच्या संदर्भात वरील युक्तिवादांच्या समर्थनार्थ श्री. ठक्कर यांनी या न्यायालयाच्या निर्णयावर विश्वास ठेवला आहे. सारस्वत सहकारी बँक लिमिटेड विरुद्ध एसीआयटी, एसीआयटी विरुद्ध मॅरिको लि., तुमकुर मिनरल्स (प्रायव्हेट) लिमिटेड विरुद्ध जेसीआयटी आणि फर्स्ट सोर्स सोल्यूशन्स लिमिटेड विरुद्ध एसीटी हे सादर करणे की जेव्हा याचिकाकर्त्याकडून सर्व भौतिक तथ्ये पूर्णपणे आणि खऱ्या अर्थाने उघड करण्यात अपयश आले नाही आणि अशा कारणास्तव, आयकर कायद्याच्या कलम १४७ च्या पहिल्या तरतुदीनुसार कार्यवाही सुरू केली जाऊ शकत नाही, कलम १४३ (३) अन्वये पूर्ण झालेले मूल्यमापन पुन्हा सुरू करण्यासाठी काही नवीन साहित्य असणे आवश्यक आहे, या त्यांच्या युक्तिवादांचे समर्थन करण्यासाठी.

२३. श्री. ठक्कर यांनीही या न्यायालयाच्या या निर्णयावर विश्वास ठेवला आहे. जीकेएन सेंटर मेटल्स लिमिटेड विरुद्ध एसीआयटी, ललिता केम इंडस्ट्रीज (प्रायव्हेट) लिमिटेड विरुद्ध डीसीआयटी आणि श्यो नाथ सिंह विरुद्ध एसीआयटी असा युक्तिवाद करणे की मतबदलाच्या आधारे पुन्हा उघडणे बेकायदेशीर ठरेल आणि पुन्हा उघडणे मूल्यांकन अधिकाऱ्याच्या अखत्यारित असू शकत नाही.

#### महसूलच्या वतीने सादरीकरण

२४. दुसरीकडे महसूलचे अभ्यासू वकील श्री. सुरेश कुमार यांनी प्राप्तिकर उपायुक्त संदीप मनदीप यांच्या उत्तर प्रतिज्ञापत्राचा आधार घेत या याचिकेला विरोध केला आहे. याचिकाकर्त्याने आपल्या भगिनी कंपनीला व्याजमुक्त कर्जे दिली असल्याने पुन्हा सुरू करणे योग्य पद्धतीने करण्यात आले, असा त्यांचा प्राथमिक युक्तिवाद आहे. सुरेश कुमार यांनी ३१ मार्च २०१३ रोजी संपलेल्या वर्षाच्या नफा आणि तोटा हिशोबाच्या विवरणाकडे न्यायालयाचे लक्ष वेधले आहे आणि असा युक्तिवाद केला आहे की हे स्पष्ट प्रकरण आहे जिथे याचिकाकर्त्याने स्वतःच्या व्यवसायासाठी निधी वापरला नाही आणि निधी देण्यास वळविला आहे. संबंधित पक्षांना व्याजमुक्त अग्रिम. याचिकाकर्त्याने असे सादर

केले आहे की, १६,०३,९३,४९५/- रुपयांच्या कर्ज घेतलेल्या निधीवरील व्याज म्हणून वित्त खर्चाचा दावा केला. असे सादर केले जाते की जर कर्ज घेतलेल्या निधीचा वापर व्यवसायासाठी केला गेला असेल तर कलम ३६ (१) (३) अन्वये कर्ज घेतलेल्या भांडवलावरील व्याज खर्च मान्य आहे. त्यामुळे आनुपातिक व्याज खर्च हा स्वीकार्य खर्च नाही, ज्याला अनुमोदन देणे आणि उत्पन्नाच्या मोजणीत परत जोडणे आवश्यक आहे, असे मूल्यमापन अधिकाऱ्याने मूल्यमापन पुन्हा सुरू करण्याच्या कारणांमध्ये नमूद केल्याप्रमाणे नमूद केले आहे, असे ते सादर करतील.

२५. श्री. सुरेश कुमार पुढे पुन्हा उघडण्याची कारणे सांगतील हे स्पष्टपणे सूचित करेल की याचिकाकर्त्याने सर्व भौतिक तथ्ये पूर्णपणे आणि खऱ्या अर्थाने उघड करण्यात अपयश आले आहे, म्हणून ही कार्यवाही आयटी कायद्याच्या कलम १४७ च्या स्पष्टीकरण १ च्या कक्षेत येईल. अशा युक्तिवादाचे समर्थन करताना श्री. सुरेश कुमार यांनी सांगितले की, याचिकाकर्त्याने संबंधित पक्षकारांना दिलेली अग्रिम विनाव्याज असल्याचे उघड केले नाही. त्यांच्या मते, ही अशी गोष्ट आहे जी मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्यास परवानगी देणाऱ्या कलम १४७ च्या स्पष्टीकरण १ च्या कक्षेत येईल. त्यामुळे मूल्यांकन आदेशात संबंधित पक्षाला कर्जाच्या आगाऊ रकमेसंदर्भात कोणतीही चर्चा नसते किंवा

मूल्यमापन करताना मूल्यमापन अधिकाऱ्याकडून कोणताही प्रश्न उपस्थित केला जात नसल्याने हे मतबदलाचे प्रकरण नाही, असा त्यांचा युक्तिवाद आहे. याचिकाकर्त्याने संबंधित पक्षकारांना दिलेली कर्जे अपिलाचा विषय नाहीत आणि त्यामुळे कलम १४७ मधील तरतुदी लागू होत नाहीत, असेही त्यांचे म्हणणे आहे. त्यामुळे याचिकाकर्त्याचे मूल्यमापन पुन्हा सुरू करण्यासाठी जो प्रश्न आपल्याला पडतो त्यासाठी सर्व न्यायालयीन आवश्यकता असल्याचे त्यांचे म्हणणे आहे. आयटी कायद्याच्या कलम १५१ च्या आवश्यकतेच्या अनुषंगाने आयुक्तांनी मंजूरी दिली आहे, असेही ते सादर करतील. त्यानुसार श्री. सुरेश कुमार हे सादर करतील की याचिकाकर्त्याच्या वतीने विनंती केल्याप्रमाणे कोणताही युक्तिवाद या न्यायालयाने स्वीकारू नये. श्री. सुरेश कुमार पुढे असा युक्तिवाद करतील की सध्याचे प्रकरण घटनेच्या कलम २२६ अन्वये या न्यायालयाच्या असाधारण अधिकारक्षेत्राचा वापर करण्यात कोणत्याही हस्तक्षेपास पात्र नाही कारण याचिकाकर्त्याकडे पुनर्मूल्यांकन आदेशाविरुद्ध अपील दाखल करण्याचा पर्यायी उपाय आहे. त्यानुसार ही याचिका फेटाळण्यात यावी, अशी मागणी त्यांनी केली.

**कारणे व निष्कर्ष :-**

२६. आम्ही पक्षकारांचे अभ्यासू वकील ऐकले आहेत. त्यांच्या मदतीने आम्ही नोंदी पाहिल्या आहेत.

२७. सुरुवातीला, कार्यवाही याचिकाकर्त्याचे मूल्यांकन पुन्हा सुरु करण्याशी संबंधित असल्याने, संबंधित तरतूद आयटी कायद्याचे कलम १४७ आहे. संबंधित वेळ लक्षात घेणे आवश्यक आहे जे खालीलप्रमाणे आहे :-

**"उत्पन्नाचे निसटलेले मूल्यमापन.**

१४७. कर निर्धारण अधिकाऱ्याकडे असे मानण्याचे कारण असेल की करआकारणी योग्य कोणतेही उत्पन्न कोणत्याही मूल्यांकन वर्षासाठी मूल्यांकनापासून वाचले आहे, तर तो कलम १४८ ते १५३ मधील तरतुदींच्या अधीन राहून अशा उत्पन्नाचे मूल्यांकन किंवा पुनर्मूल्यांकन करू शकतो आणि या कलमांतर्गत कार्यवाहीदरम्यान त्याच्या निदर्शनास आलेल्या करपात्र इतर कोणत्याही उत्पन्नाचे मूल्यांकन किंवा पुनर्मूल्यांकन करू शकतो, किंवा संबंधित मूल्यांकन वर्षासाठी तोटा किंवा

अवमूल्यन भत्ता किंवा इतर कोणत्याही भत्त्याची पुनर्गणना करा  
(या विभागात आणि संबंधित मूल्यांकन वर्ष म्हणून ओळखल्या  
जाणा-या कलम १४८ ते १५३ मध्ये):

परंतु कलम १४३ च्या उपकलम (३) अन्वये किंवा या  
कलमांतर्गत संबंधित मूल्यमापन वर्षासाठी मूल्यमापन करण्यात  
आले असेल, तर संबंधित मूल्यांकन वर्ष संपल्यापासून चार वर्षे  
पूर्ण झाल्यानंतर, कलम १३९ अन्वये विवरणपत्र सादर करण्यात  
करदात्याने अपयशी ठरल्यामुळे करआकारणीस पात्र कोणतेही  
उत्पन्न अशा मूल्यांकन वर्षासाठी मूल्यांकनापासून दूर  
राहिल्याशिवाय या कलमांतर्गत कोणतीही कारवाई केली जाणार  
नाही किंवा कलम १४२ किंवा कलम १४८ च्या उपकलम (१)  
अन्वये जारी केलेल्या नोटिशीला उत्तर देताना किंवा त्या  
मूल्यांकन वर्षासाठी त्याच्या मूल्यमापनासाठी आवश्यक  
असलेली सर्व भौतिक तथ्ये पूर्णपणे आणि खऱ्या अर्थाने उघड  
करण्यासाठी:

परंतु पहिल्या तरतुदीतील कोणतीही गोष्ट अशा प्रकरणात लागू  
होणार नाही जेव्हा भारताबाहेरील कोणत्याही मालमत्तेशी  
संबंधित कोणतेही उत्पन्न (कोणत्याही संस्थेतील आर्थिक

व्याजासह) कोणत्याही मूल्यांकन वर्षासाठी मूल्यांकनापासून वाचले असेल:

परंतु कर निर्धारण अधिकारी अशा उत्पन्नाचे मूल्यांकन किंवा पुनर्मूल्यांकन करू शकतो, कोणत्याही अपील, संदर्भ किंवा पुनरावलोकनाचा विषय असलेल्या बाबींशी संबंधित उत्पन्नाव्यतिरिक्त, जे करास पात्र आहे आणि मूल्यांकनापासून वाचले आहे.

स्पष्टीकरण १.-मूल्यमापन अधिकाऱ्यासमोर हिशेब पुस्तके किंवा इतर पुरावे सादर करणे ज्यातून मूल्यमापन अधिकाऱ्याला योग्य परिश्रमाने भौतिक पुरावे सापडले असतील तर ते वरील तरतुदीच्या अर्थातर्गत उघड करणे ठरेलच असे नाही.

स्पष्टीकरण २.-या कलमाच्या हेतूने, करआकारणीयोग्य उत्पन्न मूल्यांकनापासून दूर गेले आहे अशी प्रकरणे खालील प्रमाणे मानली जातील, म्हणजे :-

(अ) जेथे करदात्याने उत्पन्नाचा कोणताही परतावा सादर केलेला नाही, जरी मागील वर्षभरात त्याचे एकूण उत्पन्न किंवा

इतर कोणत्याही व्यक्तीचे एकूण उत्पन्न ज्याच्या संदर्भात तो या कायद्याखाली मूल्यमापन करण्यायोग्य आहे तो जास्तीत जास्त रकमेपेक्षा जास्त आहे जो प्राप्तिकरास आकारला जात नाही;

(ब) जेथे करदात्याने उत्पन्नाचा परतावा सादर केला आहे परंतु कोणतेही मूल्यांकन केले गेले नाही आणि कर निर्धारण अधिकाऱ्याच्या लक्षात आले आहे की करदात्याने उत्पन्न कमी दर्शविले आहे किंवा विवरणपत्रात जास्त नुकसान, वजावट, भत्ता किंवा सवलतीचा दावा केला आहे;

(बब) करदात्याने कलम ९२ ई अन्वये आवश्यक असलेल्या कोणत्याही आंतरराष्ट्रीय व्यवहारासंदर्भात अहवाल सादर करण्यात अपयशी ठरल्यास;

(क) मूल्यमापन कोठे केले गेले आहे, परंतु-

(i) करआकारणी योग्य उत्पन्नाचे कमी मूल्यमापन करण्यात आले आहे; किंवा

(ii) अशा उत्पन्नाचे मूल्यमापन अत्यंत कमी दराने करण्यात आले आहे; किंवा



(iii) अशा उत्पन्नाला या कायद्यान्वये अत्याधिक सवलतीचा विषय बनविण्यात आले आहे; किंवा

(iv) या अधिनियमांतर्गत जास्त नुकसान किंवा अवमूल्यन भत्ता किंवा इतर कोणत्याही भत्त्याची गणना केली गेली आहे;]

(ड) जिथे एखाद्या व्यक्तीकडे भारताबाहेर कोणतीही मालमत्ता (कोणत्याही संस्थेतील आर्थिक हितासह) असल्याचे आढळते.

स्पष्टीकरण ३.—या कलमांतर्गत मूल्यमापन किंवा पुनर्मूल्यांकनाच्या हेतूने, मूल्यमापन अधिकारी मूल्यांकनापासून वाचलेल्या कोणत्याही समस्येच्या संदर्भात उत्पन्नाचे मूल्यांकन किंवा पुनर्मूल्यांकन करू शकतो आणि कलम १४८ च्या उपकलम (२) अन्वये नोंदविलेल्या कारणांमध्ये अशा समस्येची कारणे समाविष्ट केली गेली नसली तरीही या कलमांतर्गत कार्यवाहीदरम्यान अशी बाब त्याच्या निदर्शनास येते.

स्पष्टीकरण ४.—शंकांचे निरसन करण्यासाठी, वित्त अधिनियम, २०१२ द्वारे सुधारित या कलमातील तरतुदी १ एप्रिल २०१२

पासून किंवा त्यापूर्वी सुरु होणाऱ्या कोणत्याही मूल्यांकन वर्षासाठी देखील लागू असतील, असे स्पष्ट केले जाते.

२८. या तरतुदीची नोंद घेतल्यानंतर आपण सुरुवातीलाच पाहू शकतो की ही कार्यवाही आर्थिक वर्ष २०१३-१४ शी संबंधित आहे. याचिकाकर्त्याचे मूल्यांकन पुन्हा सुरु करण्यासाठी आयटी कायद्याच्या कलम १४८ अंतर्गत ३१ मार्च २०२१ रोजी नोटीस जारी करण्यात आली होती. त्यामुळे कलम १४७ च्या पहिल्या तरतुदीच्या कक्षेत येणारे हे प्रकरण संबंधित कायद्याच्या समाप्तीपासून चार वर्षांचा कालावधी म्हणून येणार आहे. मूल्यांकन वर्ष ३१ मार्च २०१८ रोजी संपले ज्यात असे नमूद करण्यात आले आहे की संबंधित मूल्यांकन वर्षासाठी कलम १४३ च्या उपकलम (३) अंतर्गत किंवा कलम १४७ अंतर्गत मूल्यांकन केले गेले असेल, तर संबंधित मूल्यांकन वर्षाच्या अखेरीपासून "चार वर्षे" संपल्यानंतर या तरतुदीनुसार कोणतीही कारवाई केली जाणार नाही, जोपर्यंत करदात्याच्या अपयशामुळे करआकारणीयोग्य कोणतेही उत्पन्न मूल्यांकनापासून वाचले नाही. कलम १३९ अन्वये विवरणपत्र सादर करणे किंवा कलम १४२ किंवा कलम १४८ च्या उपकलम (१) अन्वये जारी केलेल्या नोटिशीला उत्तर देणे किंवा "त्या मूल्यांकन वर्षासाठी त्याच्या

मूल्यांकनासाठी आवश्यक असलेली सर्व भौतिक तथ्ये उघड करणे", नंतरच्या प्रकरणात प्रासंगिक आहे.

२९. त्यामुळे करआकारणी योग्य असे याचिकाकर्त्याचे कोणतेही उत्पन्न कलम १४७ च्या पहिल्या तरतुदीअंतर्गत येणाऱ्या कोणत्याही कारणास्तव आणि सध्याच्या प्रकरणात प्रामुख्याने मूल्यमापन वर्षासाठी मूल्यमापनासाठी आवश्यक असलेली सर्व वस्तुस्थिती उघड करण्यात याचिकाकर्त्याला अपयश आले आहे का, हा प्रश्न असेल. अशा परिस्थितीत पहिल्या तरतुदीअंतर्गत येणारे कोणतेही घटक समाधानकारक असतील तरच उत्पन्नाचे मूल्यमापन होत असल्याच्या कारणावरून मूल्यमापन पुन्हा सुरू करण्याची कार्यवाही करण्याची कार्यवाही महसूल आपल्या अखत्यारीत असेल, हे स्पष्ट करण्याची गरज भासणार नाही.

३०. अशा समस्येचा विचार करण्यासाठी, काही मान्य तथ्ये लक्षात घेणे आवश्यक आहे:

संबंधित मूल्यांकन वर्षासाठी याचिकाकर्त्याने २४ सप्टेंबर २०१३ रोजी ७८,८०,७१७/- रुपयांचे नुकसान जाहीर करून उत्पन्न विवरणपत्र दाखल केले होते. कायद्याच्या कलम १४३ (२) अन्वये नोटीस बजावून याचिकाकर्त्याचे प्रकरण छाननीसाठी निवडण्यात आले.

याचिकाकर्त्याच्या उत्पन्नासंदर्भातील सर्व आवश्यक तपशील मूल्यमापन अधिकाऱ्याला सादर केल्यावर याचिकाकर्त्याने तेच उत्तर दिले. विवरणपत्राची छाननी व याचिकाकर्त्याने सादर केलेल्या तपशील व माहितीची छाननी केल्यानंतर कर निर्धारण अधिकाऱ्याने २३ मार्च २०१६ च्या मूल्यमापन आदेशानुसार रु. २,७५,२६,२५०/- रुपये उत्पन्न निश्चित करून रु. ३,०७,३५,१६९/- रुपयांच्या कायद्याच्या कलम १४ अ अन्वये भत्ता आणि प्रपत्र २६ एस च्या अनुषंगाने उत्पन्नात विसंगती जोडण्यासह इतर भत्ते निश्चित केले. या पाश्चभूमीवर याचिकाकर्त्याला प्राप्तिकर कायद्याच्या कलम १४८ अन्वये ३१ मार्च २०२१ रोजी नोटीस बजावून मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्याची नोटीस बजावण्यात आली होती, ज्याअंतर्गत याचिकाकर्त्याला उत्पन्न विवरणपत्र दाखल करण्यास सांगण्यात आले होते. अशा नोटिशीला उत्तर देताना ३० एप्रिल २०२१ रोजी याचिकाकर्त्याने उत्पन्न विवरणपत्र दाखल केले. ३० जून २०२१ रोजी, प्रतिवादी क्रमांक १ ने खालील कारणे सादर केली, ज्यात असे लिहिले आहे:

"सर/मॅडम/मेसर्स.

विषय : आयकर अधिनियम, १९६१ च्या कलम १४७ अन्वये  
खटला पुन्हा उघडण्याची कारणे.

**प्रकरणाची थोडक्यात माहिती** - मेसर्स एस्सार इन्फ्रास्ट्रक्चर सर्व्हिसेस प्रायव्हेट लिमिटेड या पूर्वीच्या कंपनीचे मेसर्स इम्पीरियल कन्सल्टंट्स अँड सर्व्हिसेस प्रायव्हेट लिमिटेडमध्ये विलीनीकरण करण्यात आले आहे. पूर्वीच्या कंपनीने २४.०९.२०१३ रोजी ई-फायलिंग रिटर्न ऑफ इन्कम रिटर्न भरले असून त्यात रु.७८,८०,७१७/- तोटा झाला आहे. हे प्रकरण छाननीसाठी निवडण्यात आले व दिनांक २३.०३.२०१६ रोजी कलम १४३ (३) अन्वये एकूण उत्पन्न रु.२,७५,२६,२४८/- चे मूल्यमापन करून छाननी मूल्यमापन आदेश देण्यात आला.

**माहितीचा संक्षिप्त तपशील** : तपशील व नोंदी, ताळेबंद व नफा-तोटा ए/सी यांचे अवलोकन केल्यास असे दिसून येते की, करदात्याने संबंधित पक्षांना रु.१०४,६६,८९,८८३/- इतकी कर्जे व आगाऊ रक्कम दिली असून त्यावर कोणतेही व्याज उत्पन्न देण्यात आलेले नाही. ताळेबंदानुसार घेतलेल्या व थकित कर्जाची रक्कम

रु.१५९,९५,५४,४९१/- असून राखीव व अनुशेष नकारात्मक आहे.

त्यामुळे करदात्याने हा निधी स्वतःच्या व्यवसायासाठी वापरला

नसल्याचे स्पष्ट झाले असून, हा निधी विनाव्याज व्यवहारांकडे

म्हणजेच संबंधित पक्षांना व्याजमुक्त आगाऊ रकमेकडे वळविला

आहे. करदात्याने १६,०३,९३,४९५/- रुपयांच्या उधार घेतलेल्या

निधीवरील व्याज म्हणून वित्त खर्चाचा दावा केला आहे, जर उधार

घेतलेल्या निधीचा वापर व्यवसायासाठी केला गेला असेल तर

उधार घेतलेल्या भांडवलावरील व्याज खर्च अनुज्ञेय आहे. त्यामुळे

आनुपातिक व्याज खर्च हा स्वीकार्य खर्च नाही. त्यानुसार

रु.10,49,55,629/- चे आनुपातिक व्याज ग्राह्य खर्च नसून ते

नाकारून उत्पन्नाच्या गणनेत पुन्हा जोडले गेले पाहिजेत. परवानगी

देणे आणि न जोडणे यामुळे या प्रमाणात कमी मूल्यमापन झाले

आहे.

**कलम १४७ मधील तरतुदींच्या अंमलबजावणीवर विश्वास**

**ठेवण्याची कारणे व तपशील तयार करणे :** त्यामुळे

१०,४९,५५,६२९/- रुपयांचा वरील व्याज खर्च प्राप्तिकर

अधिनियम, १९६१ च्या कलम १४७ च्या मर्यादित न जोडता

मूल्यमापनातून सुटला आहे, असे मानण्याचे मला कारण आहे. आयकर अधिका-यांचे समाधान वरील बाबी लक्षात घेता, करदात्याने त्याच्या मूल्यमापनासाठी आवश्यक असलेली सर्व भौतिक वस्तुस्थिती पूर्णपणे आणि खऱ्या अर्थाने उघड करण्यात अपयशी ठरल्यामुळे आयकर अधिनियम, १९६१ च्या कलम १४७ च्या अर्थानुसार १०,४९,५५,६२९/- रुपयांचे करपात्र उत्पन्न २०१३-१४ या आर्थिक वर्षासाठी मूल्यांकनापासून दूर राहिले आहे, असे मला "मानण्याचे कारण" आहे.

३१. याचिकाकर्त्याने पुन्हा सुरू करण्याच्या वरील कारणांवर घेतलेल्या आक्षेपात याचिकाकर्त्याने इतर गोष्टींसह असा युक्तिवाद केला आहे की, संबंधित मूल्यांकन वर्षाच्या अखेरीपासून चार वर्षांच्या कालावधीनंतर याचिकाकर्त्यास पुनर्मूल्यांकन नोटीस बजावण्यात आली होती, त्यामुळे मूल्यांकन अधिकाऱ्याकडे केवळ उत्पन्नाच्या पलायनावरच नव्हे तर 'विश्वास ठेवण्याचे कारण' असणे आवश्यक आहे. परंतु मूल्यमापनासाठी आवश्यक असलेली सर्व भौतिक वस्तुस्थिती पूर्णपणे आणि खऱ्या अर्थाने उघड करण्यात करदात्याने चूक किंवा अपयशी ठरल्यामुळे अशी सुटका झाली आहे. उत्पन्नाच्या पलायनासंदर्भात

कर निर्धारण अधिकाऱ्याला केवळ संशय आल्यास या तरतुदीनुसार कोणतीही कारवाई योग्य ठरू शकत नाही, असा युक्तिवाद करण्यात आला. मूल्यमापन अधिकाऱ्याचे अधिकार अनिर्बंध नसून तरतुदीनेच घातलेल्या निर्बंधांच्या अधीन आहेत, असा युक्तिवाद करण्यात आला. सध्याच्या प्रकरणात अधिकार क्षेत्र प्रदान करणाऱ्या आयकर कायद्याच्या कलम १४८ अन्वये विहित अटींची पूर्तता होत नाही, त्यामुळे अशा संदर्भातील नोटीस अवैध आहे, असेही सांगण्यात आले. पुढे असे सादर करण्यात आले की, मूळ मूल्यांकनासाठी याचिकाकर्त्याने कर निर्धारण अधिकाऱ्याने बोलावलेली सर्व माहिती दिली होती, ज्याचा तपशील निश्चित करण्यात आला होता आणि तो येस बँकेकडून सुरक्षित कर्ज मंजूर करणे, अल्पमुदतीच्या कर्जाचा तपशील आणि पुष्टीसह सुरक्षित कर्जाचा तपशील, प्राप्त ठेवींचा तपशील, घेतलेल्या इतर कर्जाचा तपशील, घेतलेल्या इतर कर्जाचा तपशील, येस बँक लिमिटेडकडून सुरक्षित कर्जाच्या लेजर प्रती, व्याज आणि कर्ज घेण्याच्या खर्चाचे ब्रेकअप, जे लेखापरिक्षकाचे विवरणपत्र वित्त खर्च इत्यादींमध्ये देखील उघड केले गेले होते, ते मूल्यांकन अधिकाऱ्याच्या अभिलिखित होते. याचिकाकर्त्याने केलेल्या अशा सर्व माहिती आणि युक्तिवादांचा विचार केल्यानंतर कर निर्धारण अधिकाऱ्याने कलमांतर्गत व्याज खर्चास परवानगी दिली होती,



याकडेही लक्ष वेधण्यात आले. नियम ८ ड अन्वये आयकर कायद्यातील १४ अ आय.टी. नियमांची रक्कम रु.३,०७,३५,१६९/- मूल्यांकन पूर्ण करण्यासाठी आवश्यक असलेली वस्तुस्थिती पुन्हा उघडण्याच्या कारणांमध्ये नमूद केल्याप्रमाणे संपूर्ण आणि खऱ्या अर्थाने उघड करण्यात याचिकाकर्त्याला कोणतेही अपयश आले नाही, याकडेही स्पष्टपणे लक्ष वेधण्यात आले. याचिकाकर्त्याने म्हटले आहे की, प्रत्यक्षात याचिकाकर्त्याने छाननी प्रक्रियेदरम्यान मूल्यांकन अधिकाऱ्याने जारी केलेल्या निर्देशांचे योग्य पालन केले आहे. अशा संदर्भात याचिकाकर्त्याने अनेक निर्णयांमध्ये नमूद केलेल्या कायदेशीर स्थितीकडेही लक्ष वेधले की, सध्याच्या परिस्थितीत कलम १४८ च्या तरतुदी लागू करता येणार नाहीत. न्यायालयाच्या अनेक निर्णयांप्रमाणे हे मतपरिवर्तनाचे स्पष्ट प्रकरण आहे, असा युक्तिवादही याचिकाकर्त्याने केला.

३२. तथापि, याचिकाकर्त्याचे आक्षेप एनएफएसीने २४ फेब्रुवारी २०२२ च्या आदेशाद्वारे मूल्यांकन अधिकाऱ्याकडे उपलब्ध असलेल्या कागदपत्रांच्या आधारे फेटाळून लावले, जे खालील मजकुरावरून स्पष्ट होते.

हरकती निकाली काढण्याचे आदेश :

“.....

तथापि, "तपशील आणि नोंदींचे अवलोकन केल्यावर ताळेबंद आणि नफा-तोटा खाते यावरून असे दिसून येते की करदात्याने संबंधित पक्षांना १०४,६६,८९,८८३/- रुपयांचे कर्ज आणि अग्रिम दिले आहेत ज्यावर कोणतेही व्याज उत्पन्न दिले गेले नाही. ताळेबंदानुसार घेतलेल्या व थकित कर्जाची रक्कम रु.१५९,९५,५४,४९१/- असून राखीव व अनुशेष नकारात्मक आहे. त्यामुळे करदात्याने हा निधी स्वतःच्या व्यवसायासाठी वापरला नसल्याचे स्पष्ट झाले असून, हा निधी विनाव्याज व्यवहारांकडे म्हणजेच संबंधित पक्षांना व्याजमुक्त आगाऊ रकमेकडे वळविला आहे. करदात्याने १६,०३,९३,४९५/- रुपयांच्या कर्ज घेतलेल्या निधीवरील व्याज म्हणून वित्त खर्चाचा दावा केला आहे, जर उधार घेतलेल्या निधीचा वापर व्यवसायासाठी केला गेला असेल तर उधार घेतलेल्या भांडवलावरील व्याज खर्च अनुज्ञेय आहे. त्यामुळे आनुपातिक व्याज खर्च हा स्वीकार्य खर्च नाही. त्यानुसार रु.१०,४९,५५,६२९/- चे आनुपातिक व्याज स्वीकार्य खर्च नाही आणि ते नाकारले गेले पाहिजे होते आणि उत्पन्नाच्या गणनेत परत जोडले गेले पाहिजेत".

त्यामुळे आयकर कायदा १९६१ च्या कलम १४७ अन्वये करदात्याच्या हाती १०,४९,५५,६२९/- रुपयांची रक्कम जमा झाली आहे. मूल्यमापन प्रक्रियेदरम्यान, करदात्याने मूल्यांकनासाठी आवश्यक असलेली सर्व भौतिक तथ्ये पूर्णपणे आणि खऱ्या अर्थाने उघड करण्यात अपयशी ठरले होते. त्यामुळे या प्रकरणात आयकर अधिका-याने योग्यच निर्णय घेतला आहे. शिवाय पुनर्मूल्यांकनाची कार्यवाही सुरू करण्याच्या हेतूने "विश्वास ठेवण्याचे कारण" आवश्यक आहे परंतु उत्पन्न पळून जाण्याचे सिद्ध तथ्य नाही. नोटीस बजावण्याच्या टप्प्यावर, एकच प्रश्न आहे की अशी संबंधित सामग्री होती की ज्याच्या आधारे एखाद्या वाजवी व्यक्तीने आवश्यक विश्वास तयार केला असता. जेएसीआयटी विरुद्ध राजेश झवेरी स्टॉक ब्रोकर्स प्रायव्हेट लिमिटेड (2007) (एससी)] ।

३. हे प्रकरण एलडी सीआयटी (ए) कडे प्रलंबित आहे, परंतु ज्या मुद्द्यांसाठी हे प्रकरण पुन्हा उघडण्यात आले ते एलडी.सीआयटी (ए) समोर प्रलंबित असलेल्या मुद्द्यांपेक्षा पूर्णपणे वेगळे आहेत, असा आक्षेप करदात्याने घेतला आहे.

४. वरील विवेचनावरून हे स्पष्ट होते की, नोंदवलेली कारणे विशिष्ट नव्हती आणि करदात्याने आरोप केल्याप्रमाणे वस्तुस्थितीच्या विरोधात होती. १०,४९,५५,६२९/- रुपये करआकारणीयोग्य रक्कम मूल्यमापनातून सुटली आहे, असे मानण्याचे कारण आयकर अधिका-याने योग्यच मांडले होते. प्राप्तिकर कायदा १९६१ च्या कलम १४७/१४८ अन्वये अभिलिखित केलेल्या ठोस पुराव्यांच्या आधारे योग्य व वैध कारणे नोंदवून कार्यवाही सुरू करण्यात आली आहे. सक्षम अधिकारीही अशा प्रकारे नोंदवलेल्या कारणांवर समाधानी होते. त्यामुळे करदात्याने घेतलेले सर्व आक्षेप कायद्याच्या दृष्टीने ग्राह्य धरले जात नाहीत. त्यामुळे करदात्याच्या सर्व हरकती निकाली काढल्या जातात.

५. वरील चर्चा व युक्तिवाद लक्षात घेता, वरील कारणास्तव २०१३-१४ या आर्थिक वर्षासाठी कलम १४७ अन्वये मूल्यमापन पुन्हा सुरू करण्याबाबत करदात्याचे आक्षेप फेटाळले जातात आणि म्हणून ते निकाली काढले जातात.

३३. या परिस्थितीत आणि विशेषतः याचिकाकर्त्याला सादर केलेले मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्याची कारणे आणि वरील निष्कर्ष, प्रतिवादी क्रमांक ३/एनएफएसीने पुन्हा उघडण्याच्या कारणांबद्दल याचिकाकर्त्याचे आक्षेप फेटाळून लावताना नोंदवले आहेत, आम्ही तपासतो की मूल्यांकन अधिकाऱ्याने याचिकाकर्त्याचे मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्यासाठी संबंधित नोटीस जारी करणे कायदेशीर आणि वैध आहे की नाही. अशा पाश्चभूमीवर साहजिकच आयकर कायद्याच्या कलम १४७ च्या आवश्यकतेवरून काय स्पष्ट पणे निष्कर्ष काढता येईल आणि पुन्हा सुरू करणे चार वर्षांच्या कालावधीपेक्षा अधिक केव्हा होईल, याचा प्रथम विचार न्यायालयासमोर होईल. कलम १४७ मधील पहिली अट अशी आहे. संबंधित मूल्यांकन वर्षासाठी मूल्यमापनासाठी आवश्यक असलेली सर्व भौतिक तथ्ये पूर्णपणे आणि खऱ्या अर्थाने जाहीर करण्यात करदात्याने अपयशी ठरल्यामुळे अशा मूल्यांकन वर्षासाठी "संबंधित मूल्यांकन वर्षाच्या समाप्तीपासून चार वर्षे" संपल्यानंतर या तरतुदीनुसार कोणतीही कारवाई केली जाणार नाही, असे स्पष्टपणे नमूद केले आहे.

३४. याचिकाकर्त्याला सादर केलेल्या आयकर कायद्याच्या कलम १४७ अन्वये याचिकाकर्त्याचे प्रकरण पुन्हा उघडण्याच्या कारणांवरून, हे अगदी स्पष्ट आहे की मूल्यांकन अधिकाऱ्याने असे नमूद

केलेले नाही की याचिकाकर्ते मूल्यांकनासाठी आवश्यक सर्व भौतिक तथ्ये पूर्णपणे आणि खऱ्या अर्थाने उघड करण्यात अपयशी ठरले आहेत. खरं तर पुन्हा उघडण्याची कारणे स्पष्टपणे ताळेबंद आणि नफा आणि तोटा खाते यासारख्या नोंदींवर आधारित आहेत, जे मूल्यांकन प्रक्रियेदरम्यान याचिकाकर्त्याने आधीच सादर केले होते. मूल्यांकनासाठी आवश्यक असलेली सर्व भौतिक वस्तुस्थिती याचिकाकर्त्याने पूर्णपणे आणि खऱ्या अर्थाने जाहीर न केल्याने उत्पन्न मूल्यांकनातून सुटले आहे, असा आरोप याचिकाकर्त्यावर केला जात नाही.

३५. नोंदीचे अवलोकन केल्यास असे दिसून येते की, मूल्यमापन प्रक्रियेदरम्यान याचिकाकर्ते आणि मूल्यमापन अधिकारी यांच्यात पत्रव्यवहाराची मालिका झाली होती ज्याचा सविस्तर संदर्भ आम्ही येथे वर दिला आहे. मूल्यांकन प्रक्रियेअंतर्गत याचिकाकर्त्याला बजावलेल्या अशा नोटिसांना उत्तर देताना, याचिकाकर्त्याने आम्ही वर नमूद केलेल्या सर्व माहितीसह तपशीलवार उत्तरे सादर केली होती, ज्यावरून स्पष्टपणे दिसून येईल की दीर्घ मुदतीची कर्जे, इतर दीर्घकालीन दायित्वे, ज्यात संबंधित पक्षांकडून प्राप्त ठेवी तसेच मागणीनुसार परतफेड करण्यायोग्य कर्जे तसेच कर्जांवरील अल्पमुदतीच्या कर्जांचा समावेश आहे आणि संबंधित पक्षांकडून प्रगती, नफा आणि तोटा खात्याच्या

विवरणपत्रामध्ये प्रतिबिंबित केल्याप्रमाणे चालू दायित्वांमध्ये दर्शविली

जात आहे. संबंधित त्यासंदर्भातील तपशील पुढीलप्रमाणे :

### ३. दीर्घ मुदतीचे कर्ज

| विशिष्ट                                  | ३१ मार्च २०१३ रोजी | ३१ मार्च २०१२ रोजी |
|------------------------------------------|--------------------|--------------------|
|                                          | रु.                | रु.                |
| डिबेंचर्स                                | २,०४५,११५,७००      | २,०४५,११५,७०       |
| <u>असुरक्षित</u>                         |                    | ०                  |
| शून्य व्याज प्रत्येकी १०० रुपये पर्यायी  | १,६९७,८८४,२००      |                    |
| परिवर्तनीय कर्जरोखे                      |                    | १,६९७,८८४,२०       |
| २०,४५१,१५७ (वार्षिक                      |                    | ०                  |
| २०,४५१,१५७) प्रत्येकी १०० रुपयांचे       |                    |                    |
| शून्य व्याज वैकल्पिक परिवर्तनीय          |                    |                    |
| कर्जरोखे                                 |                    |                    |
| शून्य व्याज प्रत्येकी १०० रुपये पूर्णपणे |                    |                    |
| परिवर्तनीय कर्जरोखे बंधनकारक             |                    |                    |
| १६,९७८,८४२ (पी.वाय.                      |                    |                    |

|                                                                                                                            |               |               |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|---------------|
| १६,९७८,८४२) शून्य व्याज सक्तीचे<br>प्रत्येकी १०० रुपयांचे पूर्णपणे<br>परिवर्तनीय कर्जरोखे<br><u>टर्म लोन (टीप ४.२ पहा)</u> |               |               |
| <u>सुरक्षित</u>                                                                                                            | १,०७८,५००,००० | २८१,६६५, १६७  |
| बँकांकडून                                                                                                                  | २७१,०५४,४९१   |               |
| इतरांकडून                                                                                                                  | ५,०९२,५५४,३९१ | ४,०२४,६६५,०६७ |

#### ५. इतर दीर्घकालीन दायित्वे

| विशिष्ट                         | ३१ मार्च २०१३<br>रोजी | ३१ मार्च<br>२०१२ रोजी |
|---------------------------------|-----------------------|-----------------------|
|                                 | रु.                   | रु.                   |
| संबंधित पक्षांकडून प्राप्त ठेवी | १,२६९,५७५,६           | ७५,०००,               |
| इतरांकडून ठेवी                  | ०० ७३८,६९९,           | ०००                   |
| संपूर्ण                         | २७७                   | ५१५,८८१,०१८           |



|  |             |            |
|--|-------------|------------|
|  | २,००८,२७४,८ | ५९०,८८१,०९ |
|  | ७७          | ८          |

### ७. अल्प-मुदतीचे कर्ज

| विशिष्ट                               | ३१ मार्च<br>२०१३ रोजी | ३१ मार्च<br>२०१२ रोजी |
|---------------------------------------|-----------------------|-----------------------|
|                                       | रु.                   | रु.                   |
| <u>मागणीनुसार परतफेड होणारी कर्जे</u> | २५०,०००,००            |                       |
| <u>इतरांपासून</u>                     | ०                     |                       |
| असुरक्षित                             | २५०,०००,००            |                       |
| एकूण                                  | ०                     |                       |

### ९. इतर चालू देणी

| विशिष्ट                         | ३१ मार्च २०१३<br>रोजी | ३१ मार्च २०१२<br>रोजी |
|---------------------------------|-----------------------|-----------------------|
|                                 | रु.                   | रु.                   |
| दीर्घ मुदतीच्या कर्जाची सध्याची | १२,०५७, ८४            | ५,७८७,६३६             |

|                                  |             |                |
|----------------------------------|-------------|----------------|
| परिपक्वता                        | १०,११०,५८१  | १,२९८,१७४      |
| व्याज मिळाले पण कर्जावर देय नाही | १,३४२,०१३   | -              |
| उधारीवर जमा झालेले आणि देय       | २१,८२०,२८५  | २६,३९२,५८८     |
| असलेले व्याज                     | १७,२०४,८०६  | ४७७,१९६,९३२    |
| वैधानिक दायित्वे[संपादन] ।       | ५,२०८,६९४   | १६,०५७,२५५     |
| संबंधित पॅडीजकडून कर्जे आणि      | ७६६,४७१,६२६ | ८८,१२८,७९९     |
| अग्रिम धारणा पैसा                | ३४,४४५,६६६  | ४४३,१३५,१५२    |
| स्थावर मालमत्तेच्या खरेदीवर देय  | ८९६,६६१,२५४ | १,०५७,९९६, ५३६ |
| इतर कर्जे आणि अग्रिम             |             |                |
| बुक ओव्हरड्राफ्ट                 |             |                |
| एकूण                             |             |                |

### १६. अल्प मुदतीचे कर्ज आणि अग्रिम

(असुरक्षित आणि अन्यथा सांगितल्याशिवाय चांगले मानले जाते)

| विशिष्ट                | ३१ मार्च २०१३ रोजी | ३१ मार्च २०१२ रोजी |
|------------------------|--------------------|--------------------|
|                        | रु.                | रु.                |
| संबंधित पक्षांना कर्जे | १,०४६,६९९,८८३,     | ७५५,६४६,६०५        |

|                            |              |              |
|----------------------------|--------------|--------------|
| आणि अग्रिम प्रीपेड<br>खर्च | ४२७,२४३      | ५७७,०४५      |
| कर्मचारी कर्जे आणि अग्रिम  | १,२३५,६१६    | १,९६७,३७४    |
| सरकारी अधिकाऱ्यांशी समतोल  | ३४,९५९,८६८   | ६,५२४,५९६    |
| इतर                        | ११२,१४७,४६०  | ८७,६५९,८६७   |
| संशयास्पद मानले जाते       | २१,८४७,८७३   | २१,८४७,८७३   |
| कमी: संशयास्पद             | (२१,८४७,८७३) | (२१,८४७,८७३) |
| आगाऊ रकमेची                | १,९५,७३०,०७१ | ८५२,३७५,४८६  |
| तरतूद एकूण                 |              |              |

## २१. वित्त खर्च

| विशिष्ट    | मार्च अखेर<br>संपलेल्या<br>वर्षासाठी<br>३१, २०१३ | मार्च अखेर<br>संपलेल्या<br>वर्षासाठी<br>३१, २०१२ |
|------------|--------------------------------------------------|--------------------------------------------------|
|            | रु.                                              | रु.                                              |
| व्याज खर्च | ५०,२२८,५४४                                       | ४८,११६,०८७                                       |
| कर्जे      | ३,८४६,५६२                                        | ५९२,०५४                                          |

|                               |             |            |
|-------------------------------|-------------|------------|
| सेवा करावर                    | ३,५८६       | -          |
| व्यवसायिक करावर               | १७४,७३८     | २,११६,१३१  |
| इतर                           | १०६,०००,००० | २,८९३,८२०  |
| इतर कर्ज खर्च:                | १४०,१५५     | २७३,८८०    |
| आदेशिका खर्च                  |             |            |
|                               | १६०,३९३,४९५ | ५३,९९१,९७२ |
| निव्वळ (नफा) / परकीय चलन      |             |            |
| व्यवहार आणि व्यवहारावरील तोटा |             |            |
| एकूण                          |             |            |

३६. अशा प्रकारे हे स्पष्ट आहे की मूल्यांकनादरम्यान असे सर्व तपशील मूल्यांकन अधिकाऱ्याकडे उपलब्ध होते. तसेच याचिकाकर्त्याला सादर केल्याप्रमाणे पुन्हा उघडण्याच्या कारणांमध्ये मूल्यांकन अधिकाऱ्याने स्पष्ट भूमिका घेतली होती की मूल्यांकनाच्या अभिलिखत असलेल्या या सर्व कागदपत्रांच्या वाचनातून करदात्याने स्वतःच्या व्यवसायासाठी निधी वापरला नाही आणि तो निधी विनाव्याजाकडे वळवला आहे, असे मत त्यांनी तयार केले व्यवहार करणे, म्हणजेच संबंधित पक्षांना व्याजमुक्त आगाऊ देणे. आणखी एक

करदात्याने रु.१६,०३,९३,४९५/- च्या कर्ज घेतलेल्या निधीवर व्याज म्हणून वित्त खर्चाचा दावा केला आहे आणि अशा कारणास्तव असे मत आहे की आनुपातिक व्याज खर्च हा स्वीकार्य खर्च नव्हता व त्यानुसार रु.१०,४९,५५,६२९/- इतकी रक्कम स्वीकार्य खर्च नव्हती, ती नाकारून मूल्यमापन प्रक्रियेच्या अभिलिखित असलेल्या सामग्रीच्या आधारे उत्पन्नाच्या मोजणीत परत जोडली गेली होती. आमच्या मते, पुन्हा उघडण्याच्या कारणांमध्ये समाविष्ट केलेले असे विधान केवळ कलम १४७ च्या पहिल्या तरतुदीच्या आदेशाचे उल्लंघन करत नाही, म्हणजे करदात्याने त्याच्या मूल्यांकनासाठी आवश्यक असलेल्या सर्व भौतिक तथ्यांचा पूर्णपणे आणि खऱ्या अर्थाने खुलासा करण्यास अपयशी ठरल्यासच मूल्यांकन पुन्हा उघडले जाऊ शकते, परंतु मूल्यांकन अधिकाऱ्याचे स्पष्ट मत बदलणे देखील आहे. मूल्यमापन आदेशाचा आढावा घेणार् या मूल्यमापन अधिकाऱ्याइतकीच ही परिस्थिती चांगली आहे, जेणेकरून मूल्यमापन पुन्हा सुरू करण्याच्या कारणांमध्ये नमूद केल्याप्रमाणे भर पडेल. आम्ही येथे चर्चा केलेल्या निकालांच्या वर्गीकरणात नमूद केल्याप्रमाणे कायद्यातील सुस्थापित स्थिती लक्षात घेता हे निश्चितच मान्य होणार नाही.

३७. आंध्र बँक लिमिटेड विरुद्ध सीआयटी या खटल्यात

प्राप्तिकर अधिकाऱ्याने संबंधित मूल्यांकन वर्षामध्ये लेखा पद्धतीत जाणीवपूर्वक बदल करण्यास परवानगी दिली, तेव्हा सर्वोच्च न्यायालयाने असे म्हटले की हे नकळत चूक किंवा देखरेखीचे प्रकरण नाही आणि बाह्य स्त्रोताकडून कोणतीही नवीन माहिती न येता, आयकर कायद्याच्या कलम १४७ (बी) अंतर्गत मूल्यांकन पुन्हा सुरू करणे अन्यायकारक आहे. न्यायालयाने असा निष्कर्ष काढला की हे माहिती बदलण्याचे प्रकरण आहे. आयकर अधिकारी, ज्याने कोणतेही वैध आधार तयार केले नाही. मूल्यांकन पुन्हा सुरू करणे. न्यायालयाने नोंदवलेली निरीक्षणे अशी आहेत:

“७. वर नमूद केलेल्या वस्तुस्थितीवरून हे स्पष्ट होते की, प्राप्तिकर अधिकाऱ्याने जाणूनबुजून संबंधित मूल्यांकन वर्षाच्या हिशेबाच्या पद्धतीत बदल करण्यास परवानगी दिली. मूल्यमापन किंवा देखरेख पूर्ण झाल्यानंतर नंतर लक्षात आलेल्या नकळत झालेल्या चुकीचं हे प्रकरण नव्हतं. सर्व संबंधित तथ्ये विचारात घेऊन प्राप्तिकर अधिकाऱ्याने हिशेबाच्या पद्धतीत बदल करण्यास जाणीवपूर्वक परवानगी दिल्याचे निदर्शनास आल्यावर प्राप्तिकर अधिकारी

किंवा त्याच्या वारसदाराला प्राप्तिकर कायद्याच्या कलम १४७ (ब) अन्वये बाहेरील स्त्रोताकडून कोणतीही माहिती आल्याशिवाय नंतरच्या काळात मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्याची परवानगी नाही.

८. शिवाय, या प्रकरणात प्राप्तिकर अधिकाऱ्याकडे कोणती "माहिती" उपलब्ध आहे ज्याच्या आधारे तो कलम १४७ च्या खंड (ब) अंतर्गत मूल्यांकन पुन्हा उघडण्याचा प्रयत्न करित आहे हे आम्ही पाहू शकत नाही. आम्हाला काहीच सापडत नाही. किंबहुना हे निव्वळ मतपरिवर्तनाचे प्रकरण असल्याचे दिसते. कल्याणजी मावजी अँड कंपनी, प्रकरण (१९७६)१एससीसी ९८५ मध्ये सांगितलेली तत्त्वे प्राप्तिकर अधिकाऱ्याची कारवाई वाचवू शकत नाहीत."

३८. सिमेन्स इन्फॉर्मेशन सिस्टीम लिमिटेड विरुद्ध सहाय्यक आयकर आयुक्त आणि इतर मध्ये या न्यायालयाच्या खंडपीठाने असे म्हटले आहे की, प्राप्तिकर अधिकाऱ्याकडे पुनरावलोकनाचा अधिकार नाही, तो पुनर्मूल्यांकनाची कार्यवाही सुरू करून किंवा चूक दुरुस्त करून ते उद्दिष्ट साध्य करू शकत नाही. एखाद्या तरतुदीचा अर्थ लावण्याबाबत केवळ काहीही न करता मतबदल केल्यास त्यावर विश्वास

ठेवण्याचे कारण निर्माण होऊ शकत नाही, असे निरीक्षण न्यायालयाने नोंदवले. असे मानले गेले की मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्याचा अधिकार विधिमंडळाने प्रदान केला आहे, करदात्याने केलेली संपूर्ण घोषणा पुन्हा उघडण्यास आयकर अधिकाऱ्यास सक्षम करण्याच्या हेतूने नाही, पूर्वीच्या कार्यवाहीत थेट विचारार्थ उपस्थित केलेल्या प्रश्नांच्या संदर्भात आणि जर ही कायदेशीर स्थिती नसेल तर, याचा परिणाम असा होईल की मूल्यमापन अधिकाऱ्यांच्या बदलत्या बदलानुसार पुनरावलोकनाचे अनिर्बंध अधिकार त्यांच्या हातात दिले जातील.

३९. आयकर आयुक्त, दिल्ली विरुद्ध केल्विनेटर ऑफ इंडिया लि " मध्ये विश्वास ठेवण्याचे कारण" या शब्दांचा योजनाबद्ध अर्थ लावणे आवश्यक आहे, अन्यथा कलम १४७ मूल्यांकन अधिकाऱ्याला "केवळ मतबदल" च्या आधारावर मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्याचे मनमानी अधिकार देईल, जे पुन्हा उघडण्याचे कारण असू शकत नाही. पुनरावलोकनाची शक्ती आणि पुनर्मूल्यांकन करण्याची शक्ती यातील वैचारिक फरक लक्षात घेणे आवश्यक असल्याचे निदर्शनास आले. मूल्यांकन अधिकाऱ्याला पुनरावलोकन करण्याचा अधिकार नाही, असे न्यायालयाने म्हटले आहे; पुनर्मूल्यांकन करण्याचा अधिकार त्याला आहे, तथापि, पुनर्मूल्यांकन काही अटींच्या पूर्ततेवर आधारित असावे लागते



आणि विभागाने युक्तिवाद केल्याप्रमाणे "मतपरिवर्तन" ही संकल्पना काढून टाकली तर मूल्यमापन पुन्हा सुरू करण्याचा, आढावा घेतला जाईल. संबंधित सर्वोच्च न्यायालयाने नोंदवलेली निरीक्षणे लक्षात घेणे आवश्यक आहे, ज्यात म्हटले आहे म्हणून:

“६. पुनरावलोकनाची शक्ती आणि पुनर्मूल्यांकन करण्याची शक्ती यातील वैचारिक फरकही आपण लक्षात घ्यायला हवा. मूल्यमापन अधिकाऱ्याला आढावा घेण्याचा अधिकार नाही; त्याच्याकडे पुनर्मूल्यांकन करण्याची शक्ती आहे. परंतु पुनर्मूल्यांकन हे काही अटींच्या पूर्ततेवर आधारित असावे लागते आणि विभागाच्या वतीने युक्तिवाद केल्याप्रमाणे 'मतपरिवर्तन' ही संकल्पना काढून टाकली तर मूल्यमापन पुन्हा सुरू करण्याच्या नावाखाली पुनरावलोकन केले जाईल.

७. मूल्यमापन अधिकाऱ्याकडून होणारा सत्तेचा गैरवापर रोखण्यासाठी 'मतपरिवर्तन' या संकल्पनेकडे अंतर्गत चाचणी म्हणून पाहिले पाहिजे. त्यामुळे १-४- १९८९ नंतर मूल्यमापनातून उत्पन्नाची उधळपट्टी होत असल्याच्या निष्कर्षापर्यंत पोहोचण्यासाठी "ठोस सामग्री" असेल तर कर निर्धारण

अधिकाऱ्याला पुन्हा उघडण्याचा अधिकार आहे. श्रद्धेच्या निर्मितीशी कारणांचा थेट संबंध असणे आवश्यक आहे. वरील प्रमाणे कायद्याच्या कलम १४७ मध्ये करण्यात आलेल्या बदलांवरून आमच्या मताला पाठिंबा मिळतो. प्रत्यक्ष कर कायदा (दुरुस्ती) कायदा १९८७ अन्वये संसदेने केवळ 'विश्वास ठेवण्याचे कारण' हा शब्द काढून टाकला नाही, तर कायद्याच्या कलम १४७ मध्ये 'मत' हा शब्दही समाविष्ट केला. मात्र, 'विश्वास ठेवण्याचे कारण' हा शब्द वगळण्याविरोधात कंपन्यांकडून निवेदने मिळाल्यानंतर संसदेने ही अभिव्यक्ती पुन्हा मांडली आणि मूल्यमापन अधिकाऱ्याला मनमानी अधिकार देतील, या कारणास्तव 'मत' हा शब्द काढून टाकला.”

#### ४०. एनवायके लाइन (इंडिया) लिमिटेड विरुद्ध आयकर

उपायुक्त (क्र. २) या खटल्यात या न्यायालयाने असे म्हटले आहे की मूल्यांकन वर्षासाठी मूल्यांकन पुन्हा उघडणे म्हणजे केवळ मतबदल नाही आणि ज्यासाठी महसूलने न्यायालयासमोर हे दर्शविणे आवश्यक आहे की पुढील वर्षासाठी मूल्यांकन प्रक्रियेदरम्यान, काही नवीन माहिती किंवा साहित्य अभिलिखित केले गेले होते जे मूल्यांकन वर्षासाठी मूल्यांकन

आदेश पारित केले गेले तेव्हा उपलब्ध नव्हते, जे महसुलाच्या बाबतीत नव्हते. मूल्यमापन पूर्ण झाल्यावर निर्धारणाशी संबंधित असलेले सर्व साहित्य उपलब्ध होते, असे मत व्यक्त करण्यात आले मूल्यांकन वर्ष. परिणामी, केवळ दुसरा दृष्टिकोन तयार केल्याने मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्यात महसुलाचे औचित्य सिद्ध होणार नाही, असे मत व्यक्त करण्यात आले, जरी या प्रकरणात मूल्यांकन चार वर्षांच्या कालावधीत झाले होते. मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्याचा अधिकार कायद्याने संरचित असल्याचे निदर्शनास आले. केल्व्हिनेटर (सुप्रा) प्रकरणात सर्वोच्च न्यायालयाने घालून दिलेली मार्गदर्शक तत्त्वे पूर्ण झाली पाहिजेत, असे मत न्यायालयाने व्यक्त केले. मूल्यमापन अधिकाऱ्यांसमोर कोणतेही ठोस साहित्य, नवीन माहिती आणि नवीन साहित्य न आल्याने मूल्यांकन पुन्हा सुरू करणे शक्य नसल्याचे मत मांडण्यात आले. न्याय्य आहे परिस्थिती तशीच आहे.

४१. प्राप्तिकर अधिकारी, प्रभाग क्रमांक १६ (२) विरुद्ध टेकस्पॅन इंडिया प्रायव्हेट लिमिटेड आणि इतर सर्वोच्च न्यायालयाने म्हटले आहे की, आयकर कायद्याच्या कलम १४७ च्या भाषेवरून हे स्पष्ट होते की मूल्यांकन अधिकाऱ्याला कोणत्याही गोष्टीचे पुनर्मूल्यांकन करण्याचा अधिकार नक्कीच आहे. कोणत्याही मूल्यांकन वर्षासाठी मूल्यांकनापासून वाचलेले उत्पन्न, अधीन कलम १४८ ते १५३ मधील तरतुदी. या

अधिकाराचा वापर या वस्तुस्थितीवर सशर्त आहे, की उत्पन्न मूल्यमापनातून सुटले आहे असे मानण्याचे मूल्यमापन अधिकाऱ्याकडे काही कारण आहे, असेही निदर्शनास आले. कलम १४७ मधील "विश्वास ठेवण्याचे कारण" या शब्दांच्या वापराचा योजनाबद्ध अर्थ लावणे आवश्यक आहे, कारण या शब्दाचा उदार अर्थ लावल्यास मूल्यांकन अधिकाऱ्याला मनमानी अधिकार प्रदान करण्याचा परिणाम होईल जो केवळ त्याच तथ्ये आणि परिस्थितीच्या आधारे त्याच्या मतबदलाच्या आधारे अशा पुनर्मूल्यांकनाची कार्यवाही देखील सुरू करू शकतो, असे निरीक्षण न्यायालयाने नोंदवले. ज्याचा त्यांनी मूळ मूल्यमापन प्रक्रियेदरम्यान आधीच विचार केला होता. विधिमंडळाचा हा हेतू असू शकत नाही, असे निदर्शनास आले. ही तरतूद आयकर कायद्याच्या योजनेत समाविष्ट करण्यात आली होती, जेणेकरून मूल्यांकन अधिकाऱ्यांना जमिनीवरील कोणत्याही उत्पन्नाचे पुनर्मूल्यांकन करण्याचा अधिकार मिळेल, जे मूळ प्रक्रियेदरम्यान अभिलिखित केले गेले नाही आणि त्यांच्या माहितीपासून दूर गेले आणि संबंधित मूल्यांकन आदेशाच्या निकालावर या वस्तुस्थितीचा भौतिक परिणाम होईल, असे न्यायालयाने म्हटले आहे. आयकर कायद्याचे कलम १४७ उत्पन्नाचे पुनर्मूल्यांकन करण्यास परवानगी देत नाही, केवळ मूल्यमापन अधिकाऱ्याचे मतबदल

असल्याने, मूल्यमापनाच्या वेळीही माहितीच्या आत असलेल्या वस्तुस्थितीवर कायद्याचा वेगळा अर्थ लावण्याच्या संदर्भात आणि तसे केल्यास मूल्यमापन अधिकाऱ्याला पुनरावलोकनाचे अधिकार देण्याचा परिणाम होईल, असे न्यायालयाने म्हटले आहे. कारण कलम १४७ पुनर्मूल्यांकन करण्याचा अधिकार प्रदान करते आणि पुनरावलोकन करण्याचा अधिकार देत नाही.

४२. एसीआयटी विरुद्ध मॅरिको (सुप्रा) प्रकरणात सर्वोच्च न्यायालय एका प्रकरणावर विचार करत होते जिथे मूल्यांकन अधिकाऱ्याने मूल्यांकनाच्या अभिलिखित केलेली माहिती आणि सामग्री गोळा केली होती आणि चार वर्षांनंतर मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्याची मागणी केली होती. अशा संदर्भात, न्यायालयाने असे निरीक्षण नोंदवले आहे की, कर निर्धारण अधिकारी संबंधित मूल्यांकन वर्षाच्या समाप्तीपासून चार वर्षांच्या कालावधीनंतर पुनर्मूल्यांकनाचा अधिकार वापरतात, तेथे एक आवश्यक अट अशी आहे की करआकारणीयोग्य उत्पन्नातून सुटका करणे हे करदात्यास स्वऱ्या अर्थाने आणि पूर्णपणे सर्व भौतिक तथ्ये उघड करण्यात अपयशी ठरल्यामुळे आहे. हा कायद्याच्या कलम १४७ चाच एक भाग आहे, असे निरीक्षण न्यायालयाने नोंदवले. असे निदर्शनास आले की उच्च न्यायालय आणि सर्वोच्च न्यायालयाच्या विविध निर्णयांमध्ये

अनेकवेळा ही सक्ती असल्याचे मानण्यात आले होते. कायद्याच्या प्रस्थापित तत्त्वांचा विचार करता, असे मानले गेले की एकदा महसूलचा अभिलिखित भाग नसलेले कोणतेही पैलू किंवा घटक न्यायालयाच्या निदर्शनास आणू शकला नाही आणि ज्याच्या आधारे, पुन्हा उघडण्याची कारणे नोंदविली गेली, तेव्हा असे निष्कर्ष काढले जाऊ शकतात की कर आकारणीयोग्य उत्पन्न केवळ सामग्रीच्या आधारे मूल्यांकनापासून वाचले आहे असा विश्वास कर निर्धारण अधिकाऱ्याने तयार केला होता आणि नवीन मूर्त सामग्रीवर नाही. स्पष्ट शब्दांत सांगायचे झाले तर करदात्याला खऱ्या अर्थाने आणि सर्व भौतिक वस्तुस्थिती उघड करण्यात कोणतेही अपयश आले नाही, असे मत व्यक्त करण्यात आले. अशा प्रकारे असे म्हटले गेले की एकदा याचिकाकर्त्याला संपूर्ण आणि खऱ्या अर्थाने सर्व भौतिक तथ्ये उघड करण्यात अपयश आले नाही, तर आयकर कायद्याच्या कलम १४७ अंतर्गत पहिल्या तरतुदीतील स्पष्ट तरतुदींचा विचार करून याचिकाकर्त्याचे मूल्यांकन पुन्हा सुरू करणे मूल्यांकन अधिकाऱ्यास खुले नाही.

४३. जीकेएन सिंटर मेटल्स लिमिटेड (सुप्रा) प्रकरणात या न्यायालयाच्या खंडपीठाने, ज्याचे आम्ही एक (न्यायमूर्ती जी. एस. कुलकर्णी) सदस्य होतो, असे निरीक्षण नोंदवले की या कायद्यांतर्गत

मूल्यांकन पुन्हा सुरु करण्याबाबतचा कायदा बर्यापैकी निश्चित आहे की एकदा केलेले मूल्यांकन अंतिम आहे. असे मानले गेले की मूल्यांकन अधिकारी कायद्याच्या कलम १४७/१४८ अंतर्गत प्रदान केलेल्या स्पष्ट तरतुदींनुसारच मूल्यांकन पुन्हा सुरु करू शकतो, कारण मूल्यांकन आदेशाला अंतिमता / पावित्र्य जोडलेले आहे आणि ते केवळ मूल्यांकन अधिकाऱ्यावर काटेकोरपणे अवलंबून आहे. कायद्याच्या कलम १४७ मधील तरतुदींची पूर्तता करून तो संपादन करेल मूल्यांकन पुन्हा उघडण्याचे अधिकारक्षेत्र. प्राप्तिकर कायद्याच्या कलम १४३ (३) अन्वये देण्यात आलेल्या मूल्यमापन आदेशात तयार झालेल्या मताचा विचार करून केवळ मतबदलाच्या आधारे कलम १४८ अन्वये नोटीस बजावता येणार नाही, असे मत न्यायालयाने नोंदवले. सर्वोच्च न्यायालयाने केल्व्हिनेटर ऑफ इंडिया लिमिटेड (सुप्रा) मध्ये दिलेल्या निर्णयाप्रमाणे करदात्याने मूल्यांकनाशी संबंधित सर्व सामग्री पूर्णपणे आणि खऱ्या अर्थाने जाहीर न केल्याने उत्पन्न मूल्यांकनापासून वाचले आहे, असे मानण्याचे कोणतेही कारण त्याच सामग्रीवरील मूल्यमापन अधिकाऱ्याकडे राहणार नाही, असे निरीक्षण न्यायालयाने नोंदवले. कायद्याच्या कलम १४७/१४८ अन्वये पुनर्मूल्यांकन करण्याचा अधिकार कायद्याच्या कलम

१४३ (३) अन्वये दिलेल्या मूल्यमापनाच्या आदेशाचे पुनरावलोकन करण्याचा अधिकार नसल्याचे निदर्शनास आले.

४४. वरील निर्णयांमध्ये सध्याच्या प्रकरणातील तथ्ये नमूद केल्यामुळे आपण पाहू शकतो की आयकर विभागाच्या कलम १४८ अन्वये संबंधित नोटीस बजावताना मूल्यांकन अधिकाऱ्याने स्पष्टपणे अधिकारक्षेत्राशिवाय काम केले आहे. याचे पहिले कारण असे की, मूल्यमापन अधिकारी चार वर्षांच्या कालावधीनंतर मूल्यमापन पुन्हा सुरू करीत होते आणि अशा संदर्भात कलम १४७ मधील पहिली अट इतर गोष्टींबरोबरच काटेकोरपणे लागू होती की, जेव्हा याचिकाकर्त्याने/ करदात्याने संबंधित मूल्यांकन वर्षासाठी त्याच्या मूल्यांकनासाठी आवश्यक असलेल्या सर्व भौतिक तथ्यांचा पूर्णपणे आणि खऱ्या अर्थाने खुलासा केला नाही, मूल्यांकन अधिकाऱ्याला पूर्ण केलेले मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्याचा अधिकार नसेल. दुसरं म्हणजे, याचिकाकर्त्याला जी कारण देण्यात आली आहेत, त्यावरून कोणत्याही प्रकारे पक्षाच्या अपयशावर खटला निघत नाही. याचिकाकर्त्याने सर्व सामग्री पूर्णपणे आणि खऱ्या अर्थाने उघड करावी. याव्यतिरिक्त, कारणे दर्शवितात की आयटी कायद्याच्या कलम १४३ (३) अंतर्गत याचिकाकर्त्याच्या मूल्यांकनाला अंतिम रूप देताना मूल्यांकन अधिकाऱ्याकडे आधीच उपलब्ध असलेल्या



सामग्रीवर अशा प्रकारचे पुन्हा उघडण्याचा संपूर्ण आधार आहे. तसे असल्यास, मूल्यमापन अधिकारी त्याच सामग्रीवर पूर्णपणे मतबदल करून कार्य करित होता आणि / किंवा त्याने पारित केलेल्या मूल्यांकन आदेशाचा पुनरावलोकन करण्याचा हेतू ठेवत होता. आपण वर चर्चा केल्याप्रमाणे कायद्याच्या प्रस्थापित तत्वांना लागू करणे निश्चितच मान्य नव्हते. अशा प्रकारे, कलम १४७ च्या पहिल्या तरतुदीत नमूद केलेल्या आदेशाचे पालन करण्यात मूल्यमापन अधिकाऱ्याला अपयशी ठरल्याबद्दल आणि मूल्यमापन प्रक्रियेदरम्यान त्याच्याकडे उपलब्ध असलेल्या त्याच सामग्रीवर मत तयार करून उपरोक्त तरतुदीनुसार त्याच्या अधिकारक्षेत्रापेक्षा जास्त असणे, या दोन्ही बाबींवर, संबंधित नोटीस बजावणे हा पूर्णपणे अधिकारक्षेत्राचा अमान्य वापर होता. याचिकाकर्त्याला सादर केल्याप्रमाणे पुन्हा उघडण्याची कारणे स्पष्ट पणे वाचल्याने हे स्पष्ट होते. आम्ही यापूर्वीच पाहिले आहे की, याचिकाकर्ते आणि मूल्यांकन अधिकारी यांच्यात पुन्हा उघडण्याच्या सर्व सामग्री आणि विषयावर ठोस पत्रव्यवहार झाला होता आणि असे सर्व साहित्य याचिकाकर्त्याने प्रकटीकरणाचा भाग बनले होते. त्यामुळे ज्या साहित्याच्या आधारे मूल्यमापनाचा आदेश देण्यात आला, त्याच आधारे मूल्यमापन पुन्हा सुरू करण्यास मूल्यमापन अधिकाऱ्याला परवानगी नव्हती. कायदा अशा कारवाईला परवानगी देत

नाही आणि परवानगी दिल्यास कलम १४७ खालील पहिल्या तरतुदीच्या आदेशाचे उल्लंघन तर होईलच, पण त्यातून मनमानी आणि बेकायदेशीरपणा दिसून येईल. अस्वस्थ करण्यासाठी कठोर आणि अवाजवी परिणाम आणले जात आहेत ठरवलेले/निष्कर्ष काढलेले मूल्यमापन, ज्याला कायदा नक्कीच मान्यता देणार नाही.

४५. आता श्री. सुरेश कुमार यांच्या युक्तिवादाचा विचार केला तर कलम १४७ च्या खाली "स्पष्टीकरण १" वर अवलंबून असलेले सुरेश कुमार यांच्याशी आपण सहमत नाही. चार वर्षांच्या कालावधीनंतर मूल्यमापन पुन्हा सुरू केले जात असताना स्पष्टीकरण १ कोणत्याही प्रकारे पहिल्या तरतुदीच्या विशिष्ट अनुपालनाची कठोरता कशी कमी करेल आणि/किंवा काढून टाकेल हे आम्हाला समजत नाही. स्पष्टीकरण १ फक्त असे स्पष्ट करते की, लेखा पुस्तके किंवा इतर पुराव्यांचे मूल्यांकन अधिकाऱ्यासमोर सादर करणे ज्यावरून मूल्यमापन अधिकाऱ्यास योग्य परिश्रमाने भौतिक पुरावे सापडले असतील तर ते मागील तरतुदीच्या अर्थातर्गत उघड करणे आवश्यक नाही. आपण करू शकतो हे निश्चितपणे असे प्रकरण नाही जिथे मूल्यांकन अधिकाऱ्यासमोर आधीच सादर

केलेल्या सामग्रीवर, मूल्यांकन अधिकाऱ्याने पुढील भौतिक पुरावे गोळा केले आहेत किंवा शोधले आहेत जेणेकरून असे निष्कर्ष निघेल की करदात्यास अशा सामग्रीचा खुलासा करण्यात अपयश आले आहे. शिवाय, सध्याच्या साहित्यातून योग्य ती माहिती गोळा करण्यात आलेली नाही आणि त्यामुळे प्रतिवादींनी या तरतुदीचा आधार घेणे निरर्थक आहे.

४६. याचिकाकर्त्याकडे अपील दाखल करण्याचा पर्यायी उपाय असल्याने याचिकेवर विचार करू नये, असा महसूलच्या वतीने आग्रह करण्यात आल्याने आम्हीही प्रभावित झालो नाही. याचे कारण असे आहे की, जेव्हा कायद्याच्या प्रस्थापित तत्त्वांचा विचार करून, आयटी कायद्याच्या कलम १४७ मधील तरतुदींनुसार अधिकारक्षेत्राच्या आवश्यकतांचे पालन केले जात नाही, तेव्हा घटनेच्या अनुच्छेद २२६ अंतर्गत अशा याचिकेवर निश्चितच विचार करणे आणि निर्णय घेणे आवश्यक आहे. आम्ही वर चर्चा केलेल्या निर्णयांसह अनेक निर्णयांमध्ये, मूल्यांकन पुन्हा सुरू करण्याच्या प्रकरणांमध्ये हस्तक्षेप करण्यासाठी न्यायालयांनी न्यायालयीन पुनरावलोकनाच्या अधिकाराचा वापर केला आहे. त्यानुसार महसूलच्या वतीने विनंती केल्याप्रमाणे आम्ही असा युक्तिवाद फेटाळून लावतो.

४७. वरील चर्चेच्या अनुषंगाने याचिका यशस्वी होणे गरजेचे आहे. हे आहे त्यानुसार प्रार्थना कलम (अ) नुसार परवानगी देण्यात आली. खर्च नाही.

(अद्वैत म. सेठना, जे.)

(ग. स. कुलकर्णी, जे.)

### अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या /तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

XXXXXX